

Programma Open Joodse Huizen | **Huizen van Verzet 2024** **DONDERDAG 2 MEI 2024**

Titel: Flory Polak: de jongste onderduiker van Hoorn

Tijd: 10.00 en 11.00 uur

Locatie: Drieboomlaan 69

Op het Centraal Station van Amsterdam krijgen Nel en Cees Woelders ergens in 1942 een piepkleine baby in hun handen gedrukt van een wanhopige moeder. Nel en Cees, allebei 24, zijn dan net aan het verhuizen van Utrecht naar Hoorn. De kleine Flory Polak is waarschijnlijk hooguit twee maanden oud. Drieboomlaan 69 wordt het nieuwe thuis van Flory die niet beter weet dan dat Nel en Cees haar ouders zijn. Flory wordt de jongste onderduikster van Hoorn, zich niet bewust van die bijzondere positie. Schuin tegenover Cees en Nel woont een NSB'er. Voor iedereen in de buurt is wel duidelijk dat Flory met haar donkere ogen geen eigen kind is met twee blauwogige ouders. Voor Flory begint de oorlog pas na de bevrijding als plotseling haar biologische ouders voor de deur staan. Een voor alle partijen enorme verrassing. Flory's eigen verhaal over de verstrekkende gevolgen van hechting en onthechting.

Titel: Joodse Gerry Mok ging verstoppertje spelen bij de overburen

Tijd: 11.00 en 12.00 uur

Locatie: Merensstraat 79

Als Dina Molenaar in Amsterdam gaat informeren hoe het met haar Joodse kennissen Louis en Marianne Mok gaat, is het antwoord: "slecht". Het gezin kan ieder moment naar Westerbork worden gedeporteerd. "Dan moesten jullie allemaal maar bij ons in Hoorn onderduiken", vindt Dina. Louis en Marianne hebben nog zaken te regelen. Hun enige kind, Gerry (5), gaat alvast met Dina mee. Volgens zijn moeder "een mevrouw die goed voor hem zal zorgen". Het is de laatste keer dat Gerry zijn ouders ziet. Hij wordt de jongste en dertiende onderduiker bij de familie Molenaar, waar ze zelf vier kinderen hebben. Gerry overleeft een razzia, omdat hij bij de overburen verstoppertje moet gaan spelen. Er is verraad in het spel. Jan en Dina Molenaar moeten zelf onderduiken en nemen Gerry mee.

Ze blijven ook na de bevrijding voor hem zorgen en nemen hem liefdevol op in hun gezin. Gerry's weduwe, Rita Mok, vertelt zijn levensverhaal.

Titel: De twee bruiloften van Elsje en Leo

Tijd: 11.00 uur

Locatie: Achterstraat 2 (De Doelen)

Joodse Elsje droomt van een witte bruiloft met alles erop en eraan. Het wordt een simpele ceremonie. De bruid is in het zwart, maar het kersverse echtpaar straalt. Leo gaat zonder dat Elsje het weet in het verzet. Hun liefde wordt al snel zwaar op de proef gesteld. In 1942 mogen Joden nauwelijks meer ergens komen. Ze hebben hun baan, hun eigendommen, geld en juwelen moeten inleveren. Leo, niet-Joods, blijkt door zijn huwelijk met een Joodse ook vol-Joods te zijn geworden. Met pijn in hun hart besluiten Elsje en Leo dat zij moeten scheiden. Tegen iedereen vertellen ze dat Elsje naar Amsterdam is vertrokken. In werkelijkheid woont Elsje in hun eigen huis, verscholen achter dikke vitrages. Drie jaar lang brengt ze het grootste deel van haar tijd door in de kleine slaapkamer van hun huis in Hoorn. Verteller Christa van Hees schrijft een historische roman over dit bijzondere echtpaar.

Titel: Mechiel Wils droeg altijd rattengif op zak

Tijd: 12.00 uur

Locatie: Tweeboomlaan 155

Als adjunct-gemeentearchitect in Hoorn kan Mechiel Wils aan de stempels komen om onderduikers te voorzien van een valse identiteit en bonkaarten. Zijn zelfontworpen woning aan het eind van de Tweeboomlaan ligt afgelegen genoeg om tussenopvang te worden voor Joodse onderduikers. Sommigen blijven wat langer, zoals de Joodse Berty Coster. Tweeboomlaan 155 wordt een haard van verzet, maar dat blijft niet onopgemerkt. Dankzij een afgeluisterd bericht van de Duitsers weet Mechiel Wils aan arrestatie te ontkomen. Het gezin Wils duikt onder. Vanuit Den Haag gaat Mechiel Wils door met zijn verzetsactiviteiten. Met twee verschillende identiteiten. Hij wordt aangehouden door de Duitsers die hem om zijn papieren vragen.

Maar welke van de persoonsbewijzen in zijn linker- en rechterzak is nu het goede? Hij is zich bewust van het gevaar om gearresteerd te worden. Daarom loopt hij altijd met rattengif op zak, zodat hij niemand kan verraden. Dochter Mary is trots op haar vader.

Titel: Preview “Nellie” (De Dansonderneming)

Tijdstip: 12.30 uur

Locatie: Grote Kerk, Kerkplein 36 (zijingang)

Voor Theater na de Dam maakt het Hoornse gezelschap De Dansonderneming samen met dansleerlingen van Balletstudio Uniek de voorstelling ‘Nellie’. Het is een eerbetoon aan de jongste dochter van de bekende verzetsstrijders Bart en Trien de Haan. Als 15-jarige brengt Nellie al illegale krantjes rond. In 1942 wordt moeder Trien bij een inval door de Gestapo gearresteerd en komt ze in kamp Ravensbrück terecht. Vanuit de gevangenis in Scheveningen schrijft ze een afscheidsbrief voor haar gezin. “Wees in het leven goed!”

houdt Trien haar dochter Nellie voor. Na de arrestatie van haar moeder neemt Nellie de zorg over voor de vele onderduikers die haar ouders in hun woning aan Noorderstraat 12 opvangen. Van Joodse onderduikers tot neergestorte geallieerde vliegers en Italiaanse krijgsgevangenen. Vooral het regelen van eten vraagt veel tijd en inspanning. Eén ding weigert ze pertinent: het vermoorden van Duitsers. “Ik wil veel doen, maar dat niet.”

Titel: Trien de Haan, een heldin zonder standbeeld

Tijd: 13.00 uur

Locatie: Grote Kerk, Kerkplein 36 (zijingang)

In de jaren dertig strijdt de Hoornse Trien de Haan, moeder van twee dochters, voor vrouwen- en arbeidsrechten. Tijdens de oorlog zet ze samen met haar man Bart en jongste dochter Nellie de strijd voort. Ze sluiten zich aan bij het landelijk Marx-Lenin-Luxemburgfront. Thuis in Noorderstraat vinden diverse geheime vergaderingen plaats van de verboden verzetsorganisatie. “Rooie Trien” brengt onderduikers onder en regelt papieren voor mensen die naar het buitenland vluchten. Op 27 februari 1942 wordt ze in haar eigen huis door de Duitse Sicherheitsdienst gearresteerd. Ze belandt in kamp Ravensbrück. Met haar gedichten probeert ze haar mede-kampgenoten moed en hoop te geven. Ze overleeft het kamp maar ternauwernood.

Biograaf Bart Lankester vertelt haar bewogen levensverhaal. Voorafgaand brengen dansers van De Dansonderneming een preview van de voorstelling ‘Nellie’, over de jongste dochter van Trien.

Titel: **Schooldirecteur Koos Poll spioneerde voor de geallieerden**

Tijd: **13.00 uur**

Locatie: **OSG – J.D. Pollstraat (ingang Bontekoestraat)**

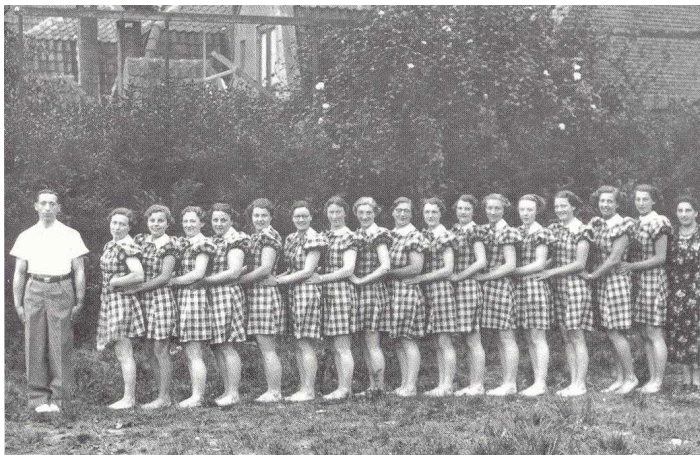
Koos Poll is tijdens de Tweede Wereldoorlog directeur van de Rijks HBS. Als zijn school in 1942 door de Duitsers wordt gevorderd, moet “baas J.D. Poll” voor 250 leerlingen andere lesruimte regelen. En niet alleen dat. Hij zorgt ook voor onderduikadressen voor de leerlingen die zich moeten melden voor tewerkstelling in Duitsland. Ondertussen is hij actief in het verzet. In de regio, landelijk en zelfs voor de Belgen. Koos Poll werkt onder andere voor de Dienst WIM. Deze verzamelt politieke, economische en militaire inlichtingen voor de geallieerden. Op 21 juni 1944 wordt hij opgepakt en naar concentratiekamp Sachsenhausen overgebracht. De geallieerden rukken op en Poll wordt op 9 april 1945 gedeporteerd naar Buchenwald. Vervolgens moet hij lopend naar Dachau. Daar raakt hij, aan het eind van zijn krachten, onderweg vermist. Zijn graf is nooit gevonden. Kleindochter Anneke Poll maakte met partner Arjan de reis van haar grootvader; Arjan vertelt er samen met Anneke over.

Titel: **Frisia Nora Benima, de penningmeester die moest vertrekken**

Tijd: **14.00 uur**

Locatie: **Grote Kerk, Kerkplein 36 (zijingang)**

Frisia Benima (*helemaal rechts*) is achttien jaar als ze voor haar eerste baan in Hoorn komt wonen. Ze wordt lid van de gymnastiekvereniging en van de Koninklijke Concert en Zangvereniging Sappho. Aal snel wordt ze tot bestuurslid gekozen. Kort daarna wordt ze penningmeester. Ze is erbij als Sappho in de Grote Kerk een concert geeft voor de slachtoffers van het bombardement in Rotterdam. Vanaf september 1941 mogen Joden geen lid

meer zijn van een niet-Joodse vereniging. Frisia moet Sappho opgeven. Op 20 april 1942 wordt ze samen met negentien Joodse stadgenoten op transport gezet naar Amsterdam. Van daaruit komt Frisia in Westerbork terecht. Op 8 juni 1943 is het haar beurt om gedeporteerd te worden. Na een treinreis van drie dagen komt ze in vernietigingskamp Sobibór in Polen terecht. Waar ze vrijwel zeker direct in de gaskamers belandt. Vrijdag 11 juni 1943 sterft ze, 32 jaar jong. Margot Bakels, voorzitter van Sappho vertelt haar tragische levensverhaal.

Titel Marechaussee Izaak Adriaanse behoedde honderden mensen voor arrestatie

Tijdstip: 14.00 uur

Locatie Grote Oost 53

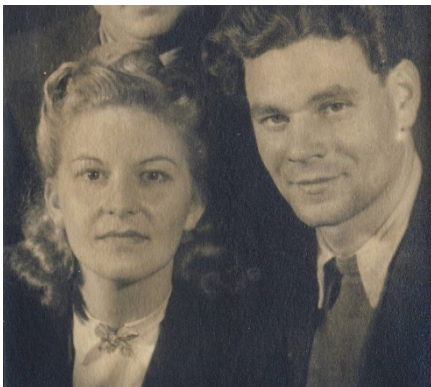
De buitenwacht denkt dat hij dikke vriendjes is met de Duitsers. In het geheim is adjudant Izaak Adriaanse (*helemaal links*) een van de belangrijkste steunpilaren voor het verzet. Dankzij zijn goede relaties met de Duitsers krijgt hij vooraf inzage in wie er gearresteerd worden. Zo slaagt hij erin honderden mensen voor arrestatie te behoeden. Onder het kantoor van de marechaussee op de Grote Oost 53 liggen de wapens voor het verzet verborgen. De Hoornse commandant

levert het verzet zelfs tekeningen van de kluis van distributiekantoren. Adriaanse en zijn mannen zorgen voor de bewaking bij wapendroppings en regelen dat de Knokploeg Hoorn nieuw onderdak krijgt. Op meesterlijke wijze leidt Adriaanse zijn NSB-chefs en de Duitsers om de tuin. Als de Duitsers hem tot officier willen promoveren, aanvaardt hij die promotie tegen wil en dank. Vooral op aandringen van het verzet. Het komt hem duur te staan. Historicus Egbert Ottens vertelt hoe dat zit.

Titel: Een verloofd stel in het verzet

Tijdstip: 15.00 uur

Locatie: Grote Kerk, Kerkplein 36 (zijingang)

Tijdens hun onderduikperiode in Amsterdam sloten Georges Trigallez en zijn verloofde Henny Schat zich aan bij de daar ondergedoken leden van de Knokploeg Hoorn. In september 1944 keerde de ploeg terug naar West-Friesland. Eerst in Berkhout, later vanuit de Wogmeer. Georges was wapenmeester en Henny koerierster. Zij bracht wapens en illegale papieren naar Amsterdam. Beiden waren bij tal van spraakmakende en risicovolle acties betrokken. Zoals de overval op de jamfabriek van een NSB-er in Blokker. De knokploeg maakte 2.500 potten jam en elf balen suiker buit. Georges was een van de drie schutters die op 30 december

1944 in een kapperszaak in de Nieuwstraat een eind maakte aan het leven van SS-rottenführer George Herlee. Die had zoveel informatie over het verzet, dat het hele verzet opgerold dreigde te worden. Uitgever en filmmaker Peter Sasburg, bekend van zijn project Oorlogsmonumenten vertellen, legt uit welke afschuwelijke keuzes ze moesten maken.

Titel: **Onderduikers in het Duitse hoofdkwartier (Orts-Kommandatur)**

Tijdstip: **15.00 uur en 16.00 uur**

Locatie: **Grote Oost 6**

Op Grote Oost 6 doen zich tijdens de oorlogsjaren bijzondere gebeurtenissen voor. De moedige en onverschrokken vriendinnen Dieuw van Vliet en Aaf Dell spelen daarin de hoofdrol. Zij wonen in het conciërgehuis achter Grote Oost 6, het hoofdkwartier van de Duitse Wehrmacht. Aan de voorkant vestigt de Duitse bezetter in 1942 de Ortskommandatur. Het conciërgehuis, het achterhuis, is via een halletje verbonden met Grote Oost 6. Onder de ogen van de Duitsers houden Aaf en Dell in het achterhuis onderduikers verborgen. Hoe raken deze vriendinnen

betrokken bij het verzet, samen met hun al even moedige vriendin Odile Moreels, directrice van het stadsziekenhuis?. Hoe houden ze het hoofd koel en waarom wordt Aaf Dell gearresteerd? Verteller Wil Eiting legt uit hoe Aaf in concentratiekamp Ravensbrück belandt. Dat ze maar net overleeft dankzij haar stadgenote Trien de Haan. Deze moedige verzetsvrouw weet Aaf uit de dodenrij te praten.

Titel: **Het geheim achter Het Gele Teken**

Tijd: **16.00 uur**

Locatie: **Grote Oost 35**

Gré Visser en Jan Ruijter komen beiden uit een nest waarin het gewoon is dat je je om andere mensen bekommert. In 1937 komen ze op Grote Oost 35 wonen waar ze een winkel in woninginrichting beginnen. Dan komen de eerste vier Joodse onderduikers. Het worden er steeds meer. Er moet een schuilplaats komen voor zeker tien mensen. Met zoveel Joodse mensen in een huis loopt de spanning soms huizenhoog op. Voortdurend is er de dreiging van buitenaf. Nazi's marcheren door de straat, hun hoofdkwartier is nog geen honderd

meter verderop. De zorg voor eten voor de onderduikers - het zijn er tientallen - vreet energie en tijd, vooral van Jan. Soms moeten de bonkaarten van ver komen. Dat is het werk van Gré. Met de kaarten op haar lichaam verstopt, gaat ze langs Duitse controleposten. Een verhaal over moed en mededogen, verteld door Ab van der Deure.

Titel: **Terugblik op de dag: bijeenkomst voor alle medewerkers aan Open Joodse Huizen**

Tijdstip: **17.00 uur**

Locatie: **Grote Kerk, zijzaal restaurant The Saint**